

ARTI
KÜLTÜR•SANAT

fanzin

Sayı : 8

Mart - Nisan

2023

Ücretsiz sürdürüm ve iletişim için
artikultursanat@gmail.com

Gerçekçi sanattan yana, aydınlanma yolunda, insanın insanı sömürmediği, ayrımcılığın, ayrıcalıkların, din istismarı ve cinsiyetçi yaklaşımların olmadığı, eşitlikçi, barışçıl bir dünya istiyoruz... Tarafsız değiliz...

KADER DEĞİL...

Herşeyi kadere bağlayan anlayışı reddediyoruz!

Fotoğraf: Ümit Alper Tümen

Kader değildi... / 1

Soruyoruz / 2

1755 Büyük Lizbon Depremi ve
Aydınlanma

Hüray Kılıç / 4

Köy Enstütüleri Neden Çok
Önemliydi?

Gülay Yeşilipek / 6

8 Mart'ı Unutmadık

Hüray Kılıç / 9

İt'e mi Kaldı İşimiz (Öykü)

Şükran Ceyhan / 10

Umacı (Şiir)

İsmail Balıkçı / 13

Çığlık (Şiir)

Suna Can / 14

Battaniyelere Sarın (Şiir)

Şükran Ceyhan / 14

Duvar Yazıları

/ 15

SORUYORUZ!

NEDEN, fay hatlarının yerleri, uzunlukları ve üretebilecekleri deprem büyüklükleri yıllardır bilinirken, her deprem sonrası kentlerimizdeki binaların ufak oluyor? Birbirine tıpatıp benzeyen yıkıntılarla karşılaşılıyor?

NEDEN, insanların enkazdan çıkarılması hep "mucizelere" kalıyor?

NEDEN, insanlar günlerce enkaz altında yaşam savaşı vermek zorunda kalıyor, yakınlarını kurtarmak için kendi paralarıyla vinç, kepçe kiralamak zorunda kalıyor?

NEDEN, ordu ve madenciler hemen bölgeye ulaştırılmıyor?

NEDEN, yirmi günden fazla zaman geçmesine karşın depremzedelerin; beslenme, barınma, temizlik, sağlık, güvenlik gibi temel insani gereksinimleri tamamlanamıyor?

NEDEN, halk gönderdiği yardım malzemelerinin depremzedelere ulaşmamasından sürekli kuşku duyuyor, kamu kanallarına güvenemiyor? Dahası yardım çabaları kamu gücüne engelleniyor?

NEDEN, STK'lar deprem bölgelerinde kendi örgütlenmelerini yapmak ve yardımları bizzat kendileri dağıtmak zorunda kalıyor? Kızılay'dan parayla çadır ve gıda malzemesi almak zorunda kalıyor?

NEDEN, sürekli imar afları çıkarılarak kaçak, çürük, rant sağlayan yapılar yasallaştırılıyor?

NEDEN, İnşaat, makine, elektrik, jeoloji mühendis ve mimar odalarının, inşaat projelerini denetleme yetkileri ellerinden alınıp özel yapı denetim firmalarına veriliyor?

NEDEN, her depremde ilk aksayan, yok olan haberleşme altyapısı oluyor, günlerce düzeltilmiyor? GSM operatörlerine yaptırım uygulanmıyor? Dahası saçma sapan güvenlik bahaneleriyle kör topal çalışan internet kısıtlanıyor, enkazdaki yaşam mücadelelerine darbe vurulabiliyor?

NEDEN, depremlerdeki kötü yönetimden ötürü hiçbir devlet görevlisi istifa etmiyor ya da görevden alınmıyor?

NEDEN, yıkılan binaları tasarlayan, yapan, onaylayan, kontrol eden yapı denetim firmaları ve teknik kişiler yargılanmıyor?

NEDEN, çöken, yıkılan kamu binalarını, yolları, köprü ve viyadükleri yapanlar kamu ihalelerinden yasaklanmıyor, bu projeleri denetleyen kamu görevlileri yargılanmıyor?

NEDEN, devlet; hukuk ve bilimsel temellere oturtulmuş yasalara göre değil de dini referanslara göre yönetiliyor, oluşan sorunların kaynağı hemen "kader planı" olarak dayatılıyor?

NEDEN, barınma sorunu bahane edilip ülkedeki tüm üniversiteler uzaktan eğitime geçirilip öğrenci yurtlarına el konulurken, cemaat yurtları bundan muaf tutuluyor?

NEDEN, kentsel dönüşümler hep rantı yüksek yerlerde, müteahhitlerin kazanç oranları gözetilerek yapılıyor?

NEDEN, deprem bölgesinde yaşayan insanların finansal yatırımları korunmuyor, kredi borçları silinmiyor, borsanın derhal kapatılmamasından ötürü birikimlerinin uçmasına izin verilirken, kimi insanların büyük kazançlar elde etmesine göz yumuluyor?

NEDEN, yıllarca toplanan deprem vergileri genel bütçeye aktarılıyor ve adına uygun işlerde harcanmıyor?

NEDEN, artçı sarsıntılar tüm hızıyla sürerken, sağlık koşulları hiçe sayılıp toz duman içinde, asbest ayıklaması yapılmadan enkazlar kaldırılıyor; zemin analizleri yapılmadan yeni inşaatlara başlanıyor?

NEDEN?... NEDEN?... NEDEN?

1755 Büyük Lizbon Depremi ve Aydınlanma

Hürey KILIÇ

Atlantik Okyanusu'na kıyısı olan Lizbon şehri, 18. yüzyılda Londra, Paris ve Napoli'den sonra Avrupa'nın en zengin ve görkemli şehri olarak tanınıyordu. Hatta "Tanrı'nın yaşamak isteyeceği şehir" veya "Azizlerin başkenti" olarak tanımlanıyordu. Dahası Avrupa'da birçok irili ufaklı deprem olsa da 1755 yılındaki Lizbon Depremi gerçek anlamda insanların çok korkmasına neden oldu.

Lizbon 9.0 büyüklüğündeki depremle 5 dakika boyunca sarsılmış, depremin ardından tarihinin en köklü düşünsel, felsefi, siyasi ve sanatsal dönüşümlerinden birini başlatmıştır. Kendi çağının çok sonrasında bile farklı toplumları etkileyebilen Lizbon Depremi birçok tarihçi için Avrupa'da yeni bir çağın başlamasına neden olmuştur.

Avrupa tarihinin dönüm noktalarından birisi sayılan Büyük Lizbon Depremi, öylesine büyük bir yıkıma neden olur ki o dönem Lizbon, neredeyse haritadan siliniyordu.

Hayatta kalma telaşıyla limana doğru koşan halk bu seferde dev tsunami dalgalarına yakalanır. 100.000 kişi hayatını kaybeder. Yalnızca Lizbon değil, İspanya ve Fas'a uzanan geniş bir bölgede on binlerce insan hayatını kaybeder. Birçok şehir, yıkımın yanı sıra dev dalgalarla ve yangınlarla gerçek anlamda kı-

yameti yaşar. Ama en büyük kayıp Lizbon'da olur ve bu şehir, kitlesel bir değişimin simgesi haline gelir.

Tanrıların Gazabı

Depremler başta olmak üzere yıkıcı etkileri olan tüm doğal afetler, Antik Yunan döneminin felsefeye şahlandığı zamanlarda Tanrılarla ilişkilendirilse de ağırlık olarak doğa süreçlerinin bir parçası olarak görülür. Birçok Yunanlı filozof için her deprem, birçok doğal olayın sonucunda gerçekleşiyordu.

Örneğin Batı felsefesinin en önemli isimlerinden *Thales*, insanların ve diğer canlıların yaşadığı kara parçasının altındaki dev okyanuslarla diğer sınırların depreme neden olduğunu savunur. Hatta Dünya, bir küre değil de dev bir kara parçası olarak disk şeklinde, bu sınının üzerinde duruyordu. Bir başka Yunanlı filozof *Anaxagoras* ise depremlerin sebebi olarak toprağın altındaki havayı ve ateşi gösterir.

Ancak tek tanrılı dinlerin ortaya çıkmasıyla birlikte, özellikle Hıristiyanlık ve İslam dinlerindeki deprem algısı "Günahların bedelini ödemek" şeklinde tanımlanmıştır. Günah işleyen ve yozlaşan toplumlar bir şekilde Tanrıları tarafından uyarılıyor -ki bunları daha küçük depremlerle ifade edebiliriz- eğer bu uyarılar dikkate alınmazsa Tanrının gazabı kaçınılmaz oluyordu.

Azizler Günü'ndeki Kıyamet

Lizbon şehri "Katolik Kilisesinin ve Engizisyonun Kutsal Kenti" olarak anılıyordu. Katolik Kilisesi ise birçok açıdan toplumdaki veba veya benzer hastalıkları, yıkımları, afetleri her daim Tanrı'nın gazabına bağlayarak toplumdaki gücünü pekiştiriyordu. Ta ki 1755 yılında, Hıristiyanlığın en kutsal günlerinden Azizler Günü'nün yani 1 Kasım'ın kutlandığı güne yani Büyük Lizbon Depremi'nin yaşanmasına kadar...

Deprem halkın ve aydın kesimin gündelik hayatlarında tartışmalara yol açtı. Bunun nedeni depremin önemli bir dini bayramda meydana gelmesi, depremde şehirdeki kiliselerin çoğunun yıkıldığı halde Lizbon'daki genelevlerin yıkılmamasıdır.

Olaya tanık olanların "kıyamet" olarak tanımladığı bu büyük felaket, Azizler Günü'nde yaşanmış ve Engizisyonun Kutsal Kenti Lizbon'da, deprem nedeniyle 32 Katolik Kilisesi yıkılmıştır...

İşte bu durum toplumda beklenmedik bir tepkinin doğmasına neden olmuştur. İçlerinde din adamlarının da olduğu büyük bir halk kitlesi, bu depremi yine Tanrı'nın gazabı olarak görür ama bu sefer, günahların hedefindeki kesim Katolikler olur. "Katoliklerin insanlığa karşı işledikleri cinayetlerin karşılığı" şeklinde ortaya çıkan bu düşünceler zamanla tüm Avrupa'ya yayılır.

Bu olağanüstü tepki karşısında Katolik Kilisesi başta olmak üzere birçok yetkili kurumsa, olayın unutulması için tüm yazılı metinleri toplar ve ortadan kaldırır. Ancak bu durum,

Lizbon Depremi'nin yarattığı düşünsel etkiyi durdurmaya yetmez. Birçok edebiyatçı, filozof ve aydın ürettikleri metinlerle bu depremin Avrupa ahlakındaki etkilerini tartışmaya devam eder.

Avrupa'nın Düşünsel ve Ahlaki Değişimi

Avrupalı tarihçilerin "ilk modern deprem" olarak tanımladığı Lizbon Depremi'nin bu kadar etkili olmasının bir diğer nedeni ise kıtada yaşanan Aydınlanma Çağı'dır. Orta Çağ'dan kalma dini düşüncenin sarsıldığı ve bilimin, felsefenin ön plana çıktığı hararetli tartışmalar, toplumun büyük bir kesiminde karşılık bulur. Başta *Voltaire* olmak üzere dönemin entelektüel kesimi, bu depremin sismik yönüne dikkat çekerken, *Rousseau* da depremin toplumsal sistemin ürünü olduğunu, çünkü yıkımın ve ölümlerin gelip yoksul mahallelerin başına çöktüğünü söyler. Bir bakıma Avrupa'daki insanların depreme olan bakışı, Tanrı'nın gazabı fikrinden uzaklaşarak daha somut ve nesnel bilgilere dönüşmeye başlar. Bir açıdan bu yıkımın günah, kader

veya tanrısal olmadığı, aksine yapılan hataların sonucu olduğu düşüncesine odaklanılmasını sağlar.

Kant da, 1756'da depremlerin nedenlerine ilişkin bir teori öne sürer. *Kant*'ın sıcak gazlarla dolu devasa mağaralardaki kaymaları içeren teorisi yanlış olsa da depremleri doğaüstü terimlerden çok doğa terimleriyle açıklamaya yönelik ilk sistematik girişimlerden biriydi. *Walter Benjamin*'e göre, *Kant*'ın deprem üzerine ilk kitabı, Almanya'da sismoloji çalışmalarının başlangıcını temsil ediyor.

Böylece Avrupa'nın 1755 öncesi depremleri tanımlama ve baş etme düşüncesiyle 1755 sonrası düşüncesi tümüyle değişir. Büyük Lizbon Depremi öncesi, depremleri "günahların ve ahlaki yozlaşmanın sonucu, uyarı ve ceza" olarak tanımlayan Avrupa için depremler, "Tanrı'nın gazabı" olmaktan çıkmıştır. Artık Avrupalılar depremler hakkında daha rasyonel bir bakışa sahip olmuş, depremlerin nedenlerini bilimsel verilerle değerlendirmeye çalışmışlardır.

Aynı zamanda daha önce depremlerde "dua, ibadet, pişmanlık veya kadere boyun eğme" gibi baş etme yöntemleri geliştiren Avrupalılar, artık fiziksel güçlendirmeye, sağlam yapıların koruduğuna ve toplumsal bilinç gibi konulara ağırlık verir. Daha açık bir ifadeyle metafiziksel açıklamaların yerini bilim alır.

Bu tarihi olaydan sonra Avrupa dünyası için depremler sismik yani bilimsel temelli bir olgu olarak görülmeye başlanır. Birçok tarihçiye göre de Lizbon'daki depremle büyük bir kıtanın düşünsel dünyası kökünden değişmiş, Aydınlanma'yı başlatmıştır.

Köy Enstitüleri Neden Çok Önemliydi?..

Gülşay YEŞİLİPEK

Bana sorarsanız ya da bizim gibi okumuş yazmış insanlara sorarsanız, bu coğrafyadaki en büyük sorun eğitimsizliktir. Daha doğrusu yaşadığımız toplumun birçok önemli sorunun kaynağı eğitimsizliktir. Toplumda; soran, sorgulayan, araştıran, sorunların akıl ve bilim yoluyla çözüleceğine inanan insanların sayısının az olmasıdır. Hele de 6 Şubat 2023'te Kahramanmaraş'ta aynı gün meydana gelen, iki büyük depremde, çürük binalar nedeniyle yıkılan kentlerimizi, ölen ve yaralanan binlerce insanlarımızı düşündüğümüzde, hep aynı konuda birleşiyoruz: Eğitimsizlik her tür sorunun temel nedeni. Peki bu durum, sürgit böyle mi gidecektir?..

Bu açıdan bakınca, Köy Enstitüleri bana, geçmişten bugüne pırıl pırıl parlayan bir yıldız gibi görünüyor. Bu topraklarda yaşanmış olağanüstü bir aydınlanma hareketidir Köy Enstitüleri. Çok doğru bir zamanda, çok değerli eğitimcilerin elleriyle oluşturulmuş bir eğitim kalkışmasıdır.

Doğru zamanda başlamıştır, çünkü Cumhuriyet kurulduğunda nüfusun % 80'ni köylerde yaşamaktadır. Okuma yazma bilenlerin oranı ise % 5'ten fazla değildir. Cumhuriyet'i kuran kadroların hedefi, özlemi; genç Türkiye Cumhuriyeti'nin çağdaş dünyada yerini almasıdır. Böyle bir ülke; ancak aydınlanmış, bilinçli bir halkla, daha doğrusu yetiştirilecek yeni insan tipiyle başarılabilir. Yurttaşlık bilincinde bireylerin yetiştirilebilmesi için eğitim seferberliği bir zorunluluktan o yıllarda.

Atatürk hayattayken eğitim seferberliği için ilk adımlar 1936'da atılmış; askerliğini çavuş olarak yapmış köylü gençler, kısa süreli eğitimlerle köy öğretmenleri yetiştirilmiştir. Daha köklü ve devrimci bir çözümse *Hasan Ali Yücel* ve *İsmail Hakkı Tonguç*'un önderliğinde hazırlandı. "3803 sayılı Köy Enstitüleri Yasası", 17 Nisan 1940'da TBMM'de onaylandı.

1940'da kurulan 14 Köy Enstitülerinin sayısı 1943'te 20'ye ulaşmıştır. Kurulan Köy Enstitülerinin yurt çapında dağılımına bakınca eğitimde fırsat eşitliğinin sağlanmasının amaçlandığı açıkça görülür. Kuruluş sırasına ve kurulduğu illere göre enstitüler:

Çifteler (Eskişehir), *Kızılçullu* (İzmir), *Keçirtepe* (Kırkıreli-Lüleburgaz), *Gölköy* (Kastamonu), *Düziçi* (Adana-Haruniye), *Arifiye* (İzmit-Adapazarı), *Aksu* (Antalya), *Savaştepe* (Balıkesir), *Gönen* (Isparta), *Çılavuz* (Kars), *Akçadağ* (Malatya), *Pazarören* (Kayseri), *Ladik-Akpınar* (Samsun), *Beşikdüzü* (Trabzon), *Hasanoğlan* (Ankara), *İvriz* (Konya), *Yıldızeli* (Sivas), *Pulur* (Erzurum), *Ortaklar* (Aydın), *Dicle* (Diyarbakır), *Ernis* (Van).

Köy Enstitülerinin özgünlüğü; köyde ilkokulu bitiren çocukları eğiterek, köy öğretmeni olarak yetiştirmenin yanı sıra *Tonguç*'un geliştirdiği, "iş içinde, iş aracılığıyla, iş için eğitim" ilkesine göre eğitim yapılmasıdır. Köy Enstitüsü mezunu öğretmenlere devlet köyde ekip biçmesi için arazi, araç gereç vererek onların üretim yapmasını sağlıyor. Aynı zamanda öğretmenlerin köyün ekonomik kalkınması için köylülere örnek olması amaçlanıyordu. *Hasan Ali Yücel*, Köy Enstitülerinin özgünlüğünü şöyle tanımlar:

"Köy Enstitüleri ilkesi tamamıyla bizimdir, taklit değildir. Çünkü millet sevgisi gibi bir kaynaktan ilhamını almıştır. Pedagoji kitapları yazmaz, klasik pedagoji bilmez. Çünkü eğitim kuramı değil, ulusal kalkınmanın temel ilkesidir."

Enstitülerde yalnız temel dersler değil, yaşamla ilgili bütün konular bir bütünlük içinde işlenmiştir: Güçlü bir tarih eğitimi, tarım, el işi ve zanaat dersleri, fen, spor, dikiş, halk dansı, marangozluk, sütçülük, meyvecilik, yurt konserveciliği, arıcılık, tarla ziraatı, demircilik, balıkçılık.

1943 yılında sayıları 20'ye ulaşan ve tüm yurda yayılan Köy Enstitüleri; şüphesiz ki çok büyük bir emeğin, kolektif çabanın ve yurt sevgisinin sonucu ortaya çıkmıştır. Dönem, CHP'nin tek parti olarak iktidarda olduğu yıllardır. Kuruluş aşamasında iktidarın çok önem verdiği, desteklediği Köy Enstitüleri, çok geçmeden birçok kesimi rahatsız etmeye başlamıştır. Köylere yönelik bu aydınlanma ve kalkınma hareketinden kimler rahatsız olmuştur? Öncelikle köy ağaları, tefeciler, kasaba eşrafının rahatsızlığı yanı sıra iktidar partisi içindeki karşıcular ve bürokratlar da rahatsızlıklarını dile getirmeye başlamışlardır. II. Paylaşım Savaşı sonrası, CHP'de Köy Enstitüleri karşıtı kadro daha güçlüdür. 5 Ağustos 1946 *Hasan Ali Yücel* dönemi biter, 21 Eylül 1946'da *İsmail Hakkı Tonguç* görevden alınır. 1947 yılında Amerikan Marshall Yardımı'nın Köy Enstitülerinin kapatılmasında etkin olduğu söylenir. 1950'de iktidara gelen DP, Köy Enstitülerini öğretmen okullarına dönüştürerek tabelalarını indirdi. Halkın % 80'ni köylerde yaşayan, okuma yazma oranının % 5 olduğu bir yurdun, köylerden başlayarak kalkındırma ülküsü böylece sonlandırılır.

Bu süre içinde eğitim kursları ve Köy Enstitülerinden; 17.371 köy öğretmeni, 1.599 sağlık memuru, 8.765 eğitimci yetiştirilmiştir. Köy Enstitülerinden yetişen aydınlarımızın bazıları: *Mehmet Başaran, Talip Apaydın, Pakize Türkoğlu, Mahmut Makal, Dursun Akçam, Fakir Baykurt, Adnan Binyazar, Osman Şahin, Ümit Kaftancıoğlu*.

Köy Enstitüleri geçmişimizde parlayan bir yıldızdır. Kısa da olsa böyle bir eğitim kalkışması çok değerlidir. Bu topraklarda yaşayan bizlere böyle bir aydınlanma hareketinin yapılabilirliğini göstermiştir. Önemli olan da budur. *Hasan Ali Yücel* ve *İsmail Hakkı Tonguç*'ün çabaları yolumuzu aydınlatacaktır.

2001 Aralık ayında kurulan "Yeni Kuşak Köy Enstitülüler Derneği" onların yarattıkları değerleri Türkiye'nin yeni kuşaklarına tanıtmayı görev üstlenmiştir. Yirmi şubeyle örgütlenen derneğin merkezi İzmir'de. Web sitesinde derneğin kuruluş amacı şöyle açıklanıyor:

"Bizler, Cumhuriyetimizin en önemli eğitim projesi olan Köy Enstitüsü çıkışlılarının, kurucularının, çalışanlarının yakınları olarak yan yana gelip bu aydınlanma projesi kültürünü, anlayışını gelecek kuşaklara taşımak adına Yeni Kuşak Köy Enstitülüler Derneğini kurduk. Bu derneğin en önemli amacı: o döneme özgü aklını kullanabilen, sorgulama kültürüne sahip, üretken, yaşama sınımsız bağlı laik-demokrat yurttaşlar, öğretmenler, sağlıkçılar yetiştirme anlayışını yeni arayışlarla yaşadığımız yıllara taşımak ve Cumhuriyetimizin bu devrimci, aydınlanmacı eğitim anlayışına sahip çıkmaktır."

Geleceğe dönük umutlarımızı güçlendiriyor bu kalkışma...

Kaynaklar

- 1- Pakize Türkoğlu, *Tonguç ve Enstitüleri*, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul, 2000.
- 2- www.ykked.org.tr

8 Mart'ı Unutmadık

Hüray KILIÇ

Yıl 1857 günlerden 8 Mart... Amerika'nın New York eyaletinde kırk bin kadın emekçinin daha iyi çalışma koşulları için direndiği gün. Sonrası bir katliam... Grev, polis saldırısı ve yangın... 120 kadın işçi kilitli kaldıkları fabrikada yanarak ölür.

Yıl 1910. Günlerden 26-27 Ağustos... II. Enternasyonel'e bağlı Uluslararası Sosyalist Kadınlar Toplantısı Danimarka'nın Kopenhag şehrinde yapılır. Toplantıda Alman Sosyal Demokrat Parti'nin "Kadın Sorunu" uzmanı Clara Zetkin ve arkadaşı Rosa Lüksemburg 1857'de yaşamını yitiren işçi kadınların anısına bir öneri sunar. Oybirliğiyle 8 Mart "Dünya Emekçi Kadınlar" günü ilan edilir. Temelinde kadınların siyasi ve sosyal bilincinin geliştirilmesine; ekonomik, siyasi ve sosyal başarılarının kutlanmasına ilişkindir.

Clara Zetkin'le kadın devrimci arkadaşları Rosa Lüksemburg ve Aleksandra Kollontay kadınların erkeklerle eşit olmasının gerekliliğine inanıyorlardı. Ancak bunun erkeklerle birlikte omuz omuza verilmesi gereken bir kavga olarak görüyorlardı. Çünkü kadınların maruz kaldığı baskıların temel iki sebebi vardı. Aile ve kapitalizm... Dolayısıyla kadınların özgürleşmesi ancak işçi sınıfının özgürleşmesiyle birlikte gerçekleşecekti. Kadının bağımsızlığının temel koşulu ise ekonomik özgürlüğüydü.

Sadece işçi kadınların değil, sosyal sınıf ayrımına bakılmaksızın tüm kadınların içinde buldukları sınıflarda ezildiğine, değersizleştirildiğine inanıyorlardı. Kapitalist sisteme kadın ve erkek birlikte karşı koyabilirlerse

Clara Zetkin - Rosa Lüksemburg

başarılı olacaklarını düşünüyorlardı. Bu sadece sınıf mücadelesi ya da cinsiyet eşitliği mücadelesi olmamalıydı. Kapitalizmin çarkları altında ezilenler her iki cephedendi. Birleşilirse kazanılacak bir savaştı bu. Yalnızca Almanya'da değil, tüm dünyada. Komünist hareketin din ya da parti ayrımı yapılmaksızın bütün işçileri bir araya getirmesinin gerekliliğini her fırsatta dile getirdiler.

8 Mart özgürleşmenin, sömürüye başkaldırışın başlangıcı olarak görülürken, kapitalist sistem kadını bir günlüğüne güzelleştirip, özelleştirdiği bir gün olarak kutlatmaya çalışıyor.

Türkiye'de 8 Mart Dünya Kadınlar Günü ilk kez 1921 yılında "Emekçi Kadınlar Günü" olarak kutlanmaya başlandı. 1975 yılında ve onu izleyen yıllarda daha yaygın ve kitlesel

olarak kutlandı, kapalı mekanlardan sokaklara taşındı. 12 Eylül 1980 askeri darbesinden sonra dört yıl süreyle hiçbir kutlama yapılmadı. 1984'ten sonra her yıl çeşitli kadın örgütlerince inadına Taksim'de kutlanmaya devam ediliyor.

Her 8 Mart'ta 12 Eylül 1980 öncesinin emekçi kadınları gelir aklıma. Güçlü, direngen... Haliç kıyılarındaki fabrikalarda çalışanlar... A. Kadir'in anlattığı gibi Cibali tütün fabrikasında çalışan kadınlar gelir aklıma.

CİBALİ

Cibali dendi mi,
aklıma siz gelirsiniz, kadınlar
kiminizin beş çocuğu,
kiminizin nar gibi yanakları var.
Kiminiz kocasız kalmış,
kiminiz ihtiyar,
kiminiz daha körpe henüz.
Bana umulmadık,
eskimiş türküler düşündürür
siyah başörtüsü altında yüzünüz.

Parmaklarda tütün kokusu.
Tütün kokusu pazen entarilerde.
Biriniz ekmek alır fırından,
biriniz durmuş öksürüyor ilerde,
geçiyor bizim mahalleden biriniz.

Cibali dendi mi,
aklıma siz gelirsiniz, kadınlar.
Çarpık ayakkabılarınız gelir,
kahraman elleriniz.

İbrahim Abdülkadir Meriçboyu (A. Kadir)

İt'e mi Kaldı İşimiz?

Şükran CEYHAN

"SESSİZLİK!" komutu üzerine, enkazın etrafına toplanmış olan kalabalık birbirlerini uyarıp nefeslerini tutarak beklemeye başladı. Arama kurtarma ekipleri enkazda yeni açılmış bir tünelin ucunda yaşama dair küçük bir ses, tıkırtı duymaya çalışıyorlardı. Bir süre sonra termal kameralarla taramaya başladılar. Kameralardan sonra iki köpekle bir uzman geldi enkazın başına; eğilip uzun tüylü, uzun kulaklı koyu kahverengi Alman çoban köpeğinin kulağına bir şeyler fısıldadı. Köpek içeri girdi, birkaç kez girip girip çıktı, molozları kokladı ve gelip sahibinin gözlerine bakarak ince, inlemeye benzer tiz bir sesle yanına çöktü. Uzman bu sefer diğer köpeği okşayarak kulağına bir şeyler fısıldadı. İkinci köpek kısa kulaklı yüzü ve göğüs tüyleri simsiyah, siyah gözlü bir Belçika çoban köpeğiydi. Aldığı komutla enkazın içinde ve etrafında birçok kez tur attı, en sonunda tünelin içine girdi. Çıktığında olanca sesiyle uzun uzun havlamaya başladı. Kurtarma ekipleri etrafta bekleyen insan halkasının jandarma tarafından uzaklaştırılmasını istediler. Enkazın başında bekleyenlerden esmer bıyıklı, 35 yaşlarındaki Tarsuslu Mehmet: "Ne oldu? Niye uzaklaştırıyorsunuz bizi?" diye diklenerek sordu. Jandarma eri "Ekip bilgileri değerlendirecek, bir şey yok, uzaklaşın" dedi. Çalışmanın başlaması için insanlar biraz önce terk ettikleri enkazın karşısındaki ateşin ba-

şına homurdanarak dönerlerken, Mehmet'in arkadaşı: "Sanırım bugün ön tarafı tarayacaklar, yarın da arkaya geçerler" dedi. Mehmet öfkeyle: "Zaman daralıyor, neden bu kadar ağırdan alıyorlar ki?" diye söylendi.

Gecenin karanlığı, buz gibi ayazıyla birlikte her şeyin üstünü örterken günlerdir tahta ve kırık mobilya parçalarıyla yakılan ateşin etrafında safları sıklaştırarak oturanlar, derin bir sessizlik içinde yanan ateşi seyrediyorlardı. İlk günden beri yakınlarına ulaşmak için diğer şehirlere gelenler ve enkazdan kurtulanlar bir aradaydı. Ateşin çevresinde toplanan bu insanların her biri, kendi acısına odaklanmış, yanındakine bakmaktan, göz göze gelmekten korkuyordu. Mehmet alevlere çok uzakları seyrederek gibi bakarken sigarasından derin bir nefes çekti. Karşısındaki göçüğe kızarmış gözlerle baktı... İş makineleri ve kurtarma ekipleri tekrar çalışmaya başlamıştı.

Mehmet'le arkadaşı ilk gün sabahın erken saatlerinde depremi duyar duymaz nasıl geldiklerini bilmeden 3 saatlik yolu 2 saatte alarak ulaşmışlardı Hatay'a. Ablasının yaşadığı sokağa girip de köşebaşındaki sekiz katlı apartmanı tamamen çökmüş görünce dizlerinin bağı çözülmüş, başını ellerinin arasına alarak hıçkırarak hıçkırarak ağlamaya başlamıştı. Ortalık mahşer yeri gibiydi. Göçüklerden ya da ağır hasarlı binalardan çıkabilmiş insanlar kendilerini pijamalarıyla sokağa atmış, soğuk ve şiddetli yağmurun altında bir kısmı şok içinde şaşkın şaşkın etrafta dolaşırken, bir kısmı da çığlık çığlığa yakınlarını arıyorlardı. Kimileri çaresizce enkazları elleriyle kazıyordu. Mehmet de hırsıyla enkaza daldı. Bir yandan ciğerleri parçalanırcasına: "Abla!!! Enişte!!! Seda!!! Şule!!!" diye haykırıyordu. Arkadaşı da ona yardım ediyordu. Birden derinlerden bir ses duyar gibi oldular. Tanıdık gibiydi. Kim olduğunu anlayamadılar ama daha da hızlanarak kazmaya, taşları, molozları tır-

naklarıyla söküp çıkarmaya başladılar. Ama enkaz başa çıkılacak gibi değildi. Bir süre sonra tıkanıp durdular. Çevrelerine yardım istemesine bakındılar... Nefes nefese: "Niye kimse gelmiyor?" diye ağlayan sesle bağırdı Mehmet. Birden aklına yeni gelmişçesine elini telefona attı. AFAD'ı, jandarmayı, sonra polisi aradı. Telefonlar kuyu gibi sessizdi. Yapayalnızdılar. Kendi başlarının çaresine kendilerinin bakacağı besbelliydi. Yine elleriyle enkazı kazmaya başladı.

Bir süre sonra enkazı kazananlar arasında belli belirsiz bir imece başladı. Ağır parçaları birlikte kaldırmaya, enkazın derinliklerinden gelen seslere doğru birlikte kazmaya başladılar. Bu dayanışmanın sonucunda insanları sağ olarak kurtarmaya başladılar. Bir, iki, üç... herkese cesaret gelmiş, herkeste bir umut belirmişti. Daracak yerlere sürünerek giriyor, sıkışan insanları kurtarıyor sonra da dışardakiler onları bacaklarından çekerek çıkarıyordu. İlkel, bilinçsizce ama işe yarayan bir ekip çalışması vardı. Bu arada 13 yaşlarındaki küçük yeğeni Seda'ya ulaştılar. Ona ulaşmaları 2 saat sürmüştü. Kolları ve bacakları kötü yaralanmıştı, onu arabaya götürdüler. Sonra büyük yeğenin cansız bedenini çıkardı enkazdan. Mehmet uzun süre yeğenin üzerine kapanarak ağladı. Arkadaşı: "Hadi... Bırakma kendini. Ablanlara ulaşmalıyız" dedi. Tekrar enkazın başına geldiklerinde ortalık

sallanmaya, sağdan soldan gürültülerle kalın toz bulutları yağmaya başladı. İkinci bir deprem olanca şiddetiyle gelmişti. İnsanlar panikle bağırış çağırış sağa sola kaçıştı. Toz bulutu dağıldığında, ortalık sakinleştiğinde o ana dek açılan tüm yerlerin çöktüğünü gördüler. Üstelik bu sefer kolay kolay kaldıramayacakları ağırlıkta beton parçaları önlerine yığılmıştı. Dahası enkazdan gelen seslerde de ciddi bir azalma olmuştu. Yeşeren minik umutları ellerinden kayıp gidiyordu. Yine de bir süre sonra imece tekrardan kuruldu ama bu kez işleri çok zorlaşmıştı. İlerleyemiyorlardı. Engeller insan gücünün aşamayacağı büyüklükteydi.

İkinci gün baretli, tulumlu insanlar görülmeye başlandı. Sırtlarında "Arama-Kurtarma" yazıyordu ama o insanları enkazda çalıştırmak neredeyse imkansızdı. Önce enkaza geliyorlar, biraz çalışıyorlar ama sonra gidiyorlardı. Mehmet ve diğerleri "Göçük altından sesler geliyor nereye gidiyorsunuz?" diye durdurmaya çalıştılar ama "Yetkimiz yok" ya da "Ekipman yok, kepçe gelecek" gibi bir sürü gerekçeler öne sürüyorlardı. Birinde Mehmet uzaklaşmakta olanların üzerine yürüdüyse de onları ikna edemedi. Çaresizlik onların da yüzünden okunuyordu. Sanki ipler başkasının elindeydi. Yine de depremzedeler, yetkililere ve birçok yere seslerini duyurmaya çalıştılar. Beklenmeyen bir şey oldu. Üçüncü gün, kepçe ve iş makineleri çalışmaya başladı. Bir türlü akılları almıyordu toz duman ve gürültüyle çalışan bu kepçelerin hayat kurtaracağına. Bunu durdurmaya çalıştılar, itiraz ettiler. Bu can kurtarmaktan öte, enkaz kaldırmaya benziyordu. Ancak o güne değin ortalarda görülmeyen jandarma oradaydı ve işlerin bu şekilde yapılacağını söylüyordu. Akıllar bulanık, çaresizlik içinde, ne yapacaklarını bilmez bir halde olanı biteni izlemeye başladılar.

Beş gün geçmişti. Enkaz başında bekleyenler ısınmak için ateş yakıyorlardı. Sabah-tan akşama, akşamdan sabaha kadar aynı ateş çemberinin etrafında oturup aynı kaderi paylaşan, birbirlerinden o güne kadar habersiz olan bu insanlar akrabadan yakın olmuştu. Tarifsiz bir acı ve çaresizlik onları tutkalla yapıştırmış gibiydi.

Sahipsiz ölü bedenler, yakınlarının teşhisini beklemek için battaniyelere sarılı olarak enkazın biraz ilerisine yere bırakılıyor, herkes nefesini tutmuş bir şekilde korkarak battaniyeye yaklaşıyor ve eğer tanıdıksa oradan yürekler acısı bir feryat kopuyor, herkesin içinde bir şeyler parçalanıyordu. Bir süre sonra sahipleri bulunan cenazelere gün geçtikçe sevinir hale gelmeye başlamışlardı. Orada battaniye altında, sona ermiş bir yaşam, birilerinin sevgili canı yatıyordu. Ve bu şekilde bir son, trajik olmaktan öteydi. Cenaze araçları yetersiz olduğu için, çoğu zaman ceset torbalarına konan cenazeleri kendi özel araçlarının arka koltuğunda götürmek zorunda kalıyordu insanlar. Bunu da kanıksar hale gelmişlerdi. Çünkü bir mezarlarının olmasına, bedenlerin bütün olarak teslim edilmesine sevinir olmuşlardı. Bu bekleyişte her yeni bulunan ölü beden, umutları da azaltarak içlerindeki boşluğu büyük derin obruklara çeviriyordu. Sanki her geçen gün biraz daha mutasyon geçiriyorlardı... Ölü canlarını alıp götürecek olanlar, onları mezarlarına, huzura kavuşturacakları için sessiz, hissizdi. Gün geçtikçe ateşin başındaki halkadan bir bir eksiliyorlardı.

Kadın ya da erkek çıkarılan her ölü cana, "Kendi canlarımdan biri mi?" diye bakmaktan fena olmuştu Mehmet. "Hayatımda hiç bu kadar çok ceset görmedim, artık dayanamıyorum" diye isyan ediyordu. Biraz önce kepçenin yarısını keserek aldığı yarım bir cesedin teşhisinden geliyordu. Çıldırılmış gibiydi... "Ölülerimize de saygı yok artık!" diye bağırırdı.

Beşinci günün akşamında yeni bir gelişme oldu. Macaristan'dan gelen arama kurtarma ekipleri termal kamera ve eğitimli köpeklerle enkazda canlı insan aramaya başladılar. İş makineleri ve kepçeleri insanlar durduramamıştı ama bu donanımlı ekip bir süreliğine de olsa durdurmuştu onları. Ama enkazdan cılız duyulan sesler de birer birer kaybolmuştu. Mehmet ve diğerleri yine de bu adamlara karşı bir güven duyuyorlardı ya da duymak istiyorlardı. "SESSİZLİK!" diye bağırarak her komut, ateş çemberindeki her biri için yeni bir umut oluyordu. Ekip titiz ve sağlam çalışıyordu. Dinlemeden sonra termal kameralar, sonra da köpekler... Oysa o güne kadar enkazla ilgilenenler göçüğün başına geçip, bir ağızdan yurttan sesler korusu gibi "SESİMİ DUYAN VAR MI?" diye bağırıyordu. Mehmet her şeyde olduğu gibi arama kurtarmada da çok gerilerde kaldığımızı görmüştü. Kendi kendine, "Bizimkiler ellerindeki insan gücünü bile değerlendiremediler. Birçok insanımız göz göre göre ölüp gitti" diye mırıldandı.

Enkazın başından heyecanla gelen arkadaş, ateşte üşüyen ayaklarını ısıtmaya çalışırken Mehmet'e, "Bu adamların köpekleri bizim insanlardan akıllı" dedi gülümseyerek. "O köpekler var ya, biri ölü kokusuna havlıyormuş, diğeri ise canlı kokusuna meğeri!.. Şu Allahın işine bak, bizim adamların bugüne kadar yapamadığını köpekler yapacak. Şimdi de binanın arka tarafına geçiyorlar, ablanların dairesinin olduğu yerde tarama yapacaklar. Hadi gidelim. Çabuk ol!" dedi.

Göçüğün arka tarafına vardıklarında Macar ekipteki köpek uzmanı siyah kısa kulaklı Belçika çoban köpeğini komutla içeriye gönderiyordu. Mehmet'le arkadaş, nefeslerini tutmuş bir şekilde beklediler. Bir süre sonra siyah köpek gür bir havlama sesiyle dışarı çıktı. Etrafta birikenler kendi aralarında fısıldaşırken, Mehmet'in arkadaşı kurtarma ekibindeki Türk tercümana yaklaşıp; "Ne

oldu? Ne diyorlar?" diye sordu. Tercüman sessizce bir şeyler fısıldadı kulağına. Arkadaşı Mehmet'in yanına geldiğinde, Mehmet kahverengi kızarmış gözlerini arkadaşına çevirdi, ironiyle "Eee ne diyormuş itler?" diye sordu. Arkadaşının yüzündeki ifade hüzüne dönüşürken, "Ölü var diye havlamış" dedi başı önde üzülerek...

Mehmet öfkeyle, "Yani şimdi bir it benim ablamın öldüğüne karar verecek öyle mi? İte mi kaldı işimiz?" diye acıyla baktı arkadaşına... "Allah'tan umut kesilmez, onlar canlı çıkacak, başka çaresi yok!" diye bağırarak yürüdü köpeğin çıktığı tünele doğru...

İsmail BALIKÇI

Umacı

04:17

Gece ağır bir korku düşümde!
Bugün ben yine çocuk olacağım,
Kulağı dışarda
Küçük bir çocuk...

İçimi ürperten korkunç bir uğultu
Bir uğultu ki derinlerden geceyi bölen,
Zifiri bir bilinçtir ki zamanı bu saatte donduran,
Odada çürük bir et kokusu ölümü hatırlatan,
Bir dua hediye annemden, umacıyı güldüren
Beni bu saatte korkuyla titreten.

Uykuyla uyanıklık arasında, Araf'ta;
Umacıdır bu gece korku salan etrafta.

Battaniyelere Sarın

Battaniyelere sarın onları üşümesinler
Apansız yakaladı ölüm sıcak yataklarında
Sabahın kör karanlığında dışarı çıkanlar
Çığlık çığlığa
Bir mahşer yerinde toplandılar...
Yıkıntılar altında kalmıştı çoğu canları
Tırnaklarından başka aletleri yoktu...
Kazmak için molozları
Yalın ayak, soğuk ve yağmura karşı
İçlerindeki acının ateşiyle kavruıldular...
Kimseler yoktu feryatlarına yetişecek
Kimsesizdiler mezarlarından çıkan yaşa-
yan ölüler...
Battaniyelere sardılar
Enkazdan çıkardıkları cansız bedenleri
Kefen yetmez gayri
Sıcak yataklarında yatar gibi
Gömdüler battaniyelerle
Tüm ölüleri...

Şükran CEYHAN

Çığlık

Gözünüzü para bürüdü,
yüreğinize beton yürüdü.
İnsanlarımız...
canlarımız...
insanlığınız enkaz altında kaldı.

Taşı delen çiçeğe,
gözü yaşlı anneye
öksüz kalan çocuğa
atasız kalan nesile
sözümüz olsun.

Fay hatlarıyla döşeli
vicdanınıza inat
Çığlığımız büyüyecek
Yürek yeniden atacak
Güneş yeniden doğacak!..

Suna CAN

Çocuklarımız nerede?

Hüray

"İmar affıyla vatandaşlarımızı rahatlattık..." Akıl tutulması.

Özdemir ÖZKAN

Ne zordur bilir misiniz, molozlara kulağını dayayıp kalp atışını duyabilmek. Bencilliğiniz, maddi hırslarınız yüzünden diri diri betona gömüldük. insanlığınız bir kez daha betona çakıldı!!!

Suna CAN

depremde ölmek KADER değildir.

Erol TOKAN

Değişim için insanda devrimci pratik olmalıdır.
Bilimsel bir yöntem...felsefi bir kavrayış.
Bizim insanımız bunları yapamayacak kadar tembeldir. Üstelik çıkarıcıdır, bencildir.
Sayıl Cengiz GÜNDOĞDU

aslında deprem

"kral çıplak! kral çıplak!"
diye avaz avaz bağırdı.
duyan olmuş mudur?

Aydın KARAKÜÇÜK

Bizi ASIL YIKAN NEYDİ?
7,8 Şiddetindeki deprem mi?
Yoksa cehalet mi?
Liyakatsizlik mi?
Rant mi?
Hukuksuzluk mu?
Şükran CEYHAN

Durum 1999'dan farklı mıydı? Evet yeni yeni şeyler gördük: "Kızılay nerede?" diye soranlar, Twitter'i yavaşlatanlar, kayıp çocuklar, mikrofonu depremeden kaçırın muhabirler, sesini çıkaranları deftere yazanlar... Kafamın içinde N.B. Ceylan'ın sözleri dönüp durdu: "Güzel ve yalnız ülkem."

Gülşay YEŞİLİPEK

Soğuk gri yıkıntılar içinde yüzlerinin rengi kaçmış, yaşam belirtisi zayıflamış hareketsiz bedenler; arama kurtarma ekiplerinin canhıraş mücadelesiyle hayata yeniden tutunuyorlar, ya tutunamayanlar? Deprem ile hayatımızı kaybetmemize neden olmayacak binalarda yaşamak en doğal hakkımız olmalı. Neşe ATACI

Anılarımızın mekanı
tarumar olduğunda insan
yolunu şaşırırmış. O
güzelim evler ilk
mezarı olmuş o güzel
insanların...
Meryem Fehime ORUÇ

Unutulmuş beraberlikler, bir
ateşin etrafında acılarla
hatırlandı. Ne yazık?

Ayten YILMAZ

Önce din iman dediler sonra tüm toplumu rüşvete,
yalana, sadaka kültürüne alıştırap zehirlediler.
Toplumu kimliksiz kişiliksiz bir yığına
dönüştürdüler.

Ağla sevgili yurdum, ağla...
Gürsel ŞAMILOĞLU

BİZİM ÜLKEMİZ SAFSATAYLA
İDARE ETMEK DURUMUNDA
BIRAKILIYOR... Berrin TAŞ

öfkemi duyan var mı?

Vatandaş

BİR TOPLUMDA KARAKTER ETİĞİ
PARADİGMASI ÖLDÜYSE,
HER ŞEY KADERDİR ARTIK...
Ferhat YAMAN

Toprak Ana, derin uykudan uyandırmak için
kallavi tokadını vurdu. Kırıldık, döküldük,
yıkıldık, ortalık mahşer yerine döndü, her
şeyin altında kaldık. Peki uyandık mı?
Selma MERTEL

Bilmediğini bilmek edebidir,
bildiğini zannedip ahkâm
kesmekse edepsizliktir.
Mehmet ZİNCİRKIRAN

ANLADIK KI,
BİRBİRİMİZDEN BAŞKA
KİMSEMİZ YOKMUŞ.
BİRLEŞELİM.
Baha ÇITAKOĞLU

Yetti gari...
Vatandaş

Davetli bir misafir gibi haber vereceğini
düşünsek de deprem, davetsiz bir misafirdir.
Maalesef kapımızı çalmadan kırarak, evimizi
başımıza yıkarak gelen...
İsmail BALIKÇI

Kentleri BİLİMLE,
SANATLA ve VİCDANLA
inşa etmek de var...
Özlem ÇITAKOĞLU

UYANMAK İÇİN UYARMALI...

Sıcak yatağımda sürekli tir tir titresem de oradakileri, bu soğuklarda sokakta kalanları, bir kase çorba bekleyen karayazılı insanların düşünüyorum ülkem. Bir de en güzel topraklarından rant deviren utanmazlar taifesini... Yıkımdan da kârlı çıkacak bir avuç sömürgele baş edemeyen halkıma geçmişler olsun bir kez daha. Lütfiye AYDIN

Finalde üstümüze moloz gibi yığıldılar bu ağırlığı. Bu enkazdan silkinip çıkabilmek umuduyla... Zeynep Özge DİNÇ

tüccar KIZILAY

Hasan Hüseyin Korkmazgil
"YÜKLENMİŞLER PARALARI!
KALMIŞLAR ALTINDA İNSANSIZLIĞIN..."

Sınav yapacaktı bakanlık...
Enkazda ailesini kaybettiğinden beri görmeyen,
duymayan, konuşmayan, evsiz kalmış çocuğa...
Esen KARAKÜÇÜK

"kurtarın" dedim
geçip gittiler yanımdan

6 Şubat gecesi öküç oturdu göğsümüze.
Ocaklar söndü, evlerimiz binlerce kişiye
mezar oldu. Hesap sorulmalı çimento
çalandan, denetimi yapmayandan.
Yokluğuna yanmayalım sevdiğimizizin.
Satı İLEN

"ÖYLE ÖLÜLER VARDIR Kİ,
BEN ONLARIN ÖLDÜĞÜNÜ
DÜŞÜNDÜKÇE
YAŞADIĞIMDAN UTANIRIM."
Nazım Hikmet